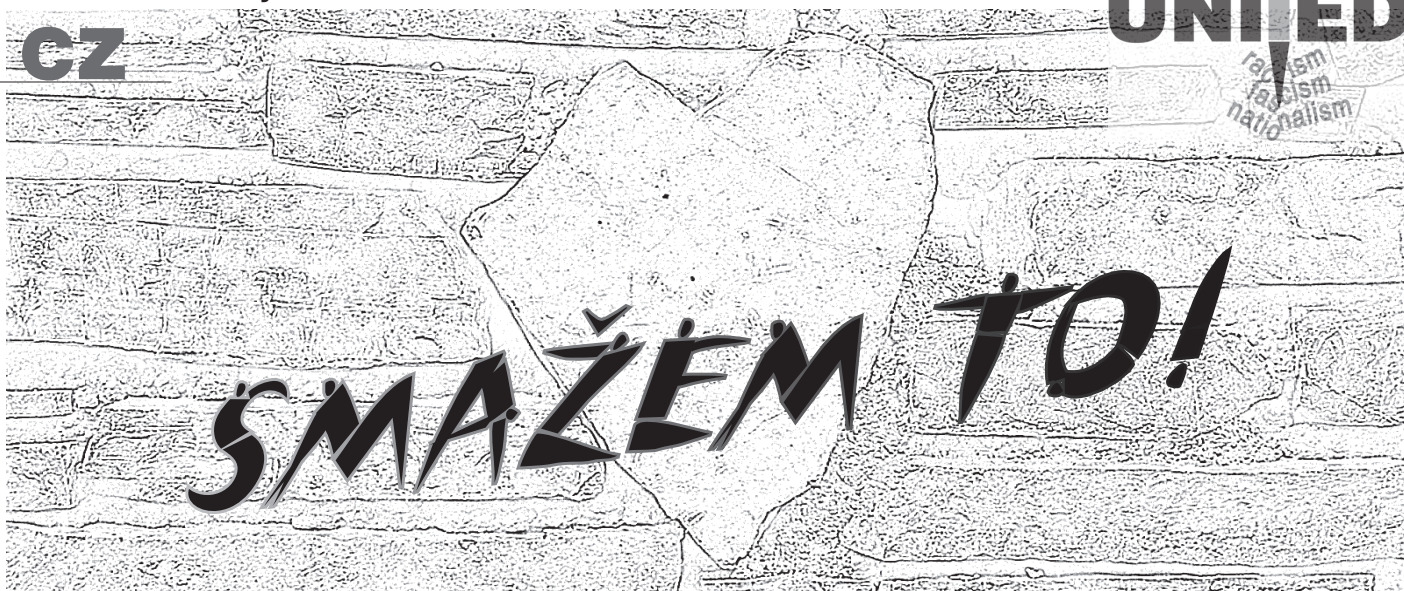

JAK ROZEZNÁVAT A LIKVIDOVAT NENÁVISTNÁ GRAFFITI

Tenhle list poskytuje organizacím, aktivistům a angažovaným lidem návod, jak rozeznávat a likvidovat graffiti obsahující rasistické výkřiky, xenofobní, diskriminační a pravicově extremistické symboly a šifry.

Zdi, vlaky, mosty. Najdeme je kdekoli – graffiti je mezinárodní fenomén a často kreativní výraz hodnot či politických názorů. Co však slogany jako „Cikáni do plynu“? Nastříkané hákové kříže a nacistické symboly? Nebo čmáranice s Davidovou hvězdou na šibenici? Jsou to prostě vyjádření „politického přesvědčení“? Svoboda projevu, která se má tolerovat?¹

Mnoho z nás už se setkala s graffiti s rasistickými a antisemitskými slogany či neonacistickými symboly. Všechna mají jedno společné – urážejí, diskriminují, ponižují. Často jsou stíhatelné trestně. Vždycky vyvolávají strach těch, kteří jsou terčem těchto graffiti.

Nenávistná graffiti jsou hrozba. Jde o předstupeň násilí. Ignorovat tento problém znamená, že nenávisti ve společnosti může přibývat, aniž by se proti tomu někdo postavil. Meze tolerance se překročí nejen, když graffiti obsahuje prvky trestného činu, ale když narušuje důstojnost nějaké lidské bytosti. Jde o věc občanské odvahy a naší společné odpovědnosti za to, že žádné vyjádření rasové nenávisti na veřejnosti nesmí být nikdy tolerováno.²

MAZAT, NEBO NE? Nebezpečí zón strachu

Ve vědeckých a veřejných debatách se často diskutuje, zda se nenávistná graffiti mají vyhledávat a odstraňovat, nebo ne. Oponenti odstraňovacích akcí jako vídeňský Ústav pro výzkum graffiti (Institut für Graffiti Forschung)³ berou graffiti jako politický barometr, jenž ukazuje sociálně potlačované postoje, které by měly zůstat jako médium mezikulturní komunikace. Kromě toho se na krajně pravicová graffiti nahlíží jako na „pubertální hru s provokujícími symboly a hláškami“.⁴

Realita bohužel ukazuje, že takové vnímání tento problém zlehčuje. Většina organizací aktivních na poli boje proti rasismu a pravicového extremismu souhlasí s tím, že nenávistná graffiti nejsou jen vyjádřením městské kultury, ale propagují nehumánní ideologii, která se nedá chápat za názor jako kterýkoli jiný. Taková graffiti reflektují mainstreamový rasismus zakotvený v jádru společnosti i pokusy pravicových extremistů o získání hegemonie v projevech na veřejném prostranství. Těmito připomínkami své existence a akcemi vytvářejí pravicoví extremisté veřejné sféry, v nichž se lidé, kteří se nehodí do jejich náhledu na svět, musí bát obtěžování a násilí. Takové zóny strachu mohou být tržiště, nádraží, supermarket – veřejná prostranství, kde pravicoví extremisté ovlivňují všední život tím, že se stále ukazují a zastrašují či ohrožují lidi. Nenávistná graffiti jsou formou vyhlašování dominance krajní pravice a vyznačování vlastního teritoria, např. v hromadné dopravě, kolem klubů mládeže a v podchodech.

Zóny strachu jsou skrytou nebo otevřenou hrozbou pro lidi a omezují jejich volný pohyb. Takové omezení základních práv není v demokratické společnosti přijatelné. Veřejná prostranství musí být přístupná pro všechny bez obav. S ohledem na to nemohou být nenávistná graffiti chápána jako neškodná vyjádření svobodného projevu.

Hanění a diskriminace nenávistnými graffiti NESMÍ zůstat bez odporu a MUSÍ se neprodleně odstranit!

¹ Viz též UNITED Tematický list č. 3 – Jak čelit šíření nenávisti, autor Rafal Pankowski

² V tomto letáku termín graffiti znamená veškeré obrázky a nápisy přidané na cizí majetek. Nenávistná graffiti jsou obrázky a nápisy obsahující rasistický, xenofobní, antisemitský, pravicově extremistický nebo podobný obsah, který snižuje důstojnost lidské bytosti. Jako vyjádření krajně pravicové ideologie se zde termíny nenávistná graffiti a čmáranice používají jako synonyma. Jelikož je tento list psán jako praktický návod pro NNO, nelze tu diskutovat akademickou otázku, zda se má graffiti chápat jako umění a kultura, nebo jako poškozování a vandalizmus.

³ www.graffitieuropa.org

⁴ Dieter Schrage; Norbert Siegl (2007): Rechtsextreme Symbole und Parolen. Graffiti und Sticker als Medium interkultureller Kommunikation. Institut für Graffiti Forschung, Wien

HRA NA SCHOVÁVANOU

Šifry a symboly pravicových extremistů v graffiti

Zatímco rasistické, antisemitské a homofobní slogany se většinou dají identifikovat jednoznačně, někdy může být těžké poznat používání pravicově extremistického kódování v graffiti. Symboly, runy, čísla – je mnoho způsobů, jak členové a sympatizanti krajně pravicových hnutí vyjadřují svou ideologii na veřejnosti. Extrémně pravicové šifry obsahují otevřená i skrytá sdělení. Známé symboly se většinou vztahují k nacistické ideologii, která nenechává moc prostoru pro jiný výklad, tajné symboly se však používají k tomu, aby se navenek zakryl politický příklon a jasně se vyjádřil identifikační rys pro skupinu zasvěcených. Jen „vynavači“ – příslušníci a sympatizanti pravicově extremistických hnutí – znají význam šifer, jež tvoří identitu krajně pravicové skupiny.

PŘEDÁVEJTE DÁL!

Dobré příklady, jak se stavět k nenávistným graffiti

Ať narazíte na cokoli, nejdůležitější je začít se zabývat problémem a podniknout akci – proti agresí pachatelů a proti lhostejnosti mlčící většiny, která chodí kolem graffiti den za dnem, aniž by si jej všimla. Existuje spousta různých způsobů, jak se k nenávistným graffiti postavit, od kreativních jednorázových akcí až po komplexní dlouhodobé strategie. Následující příklady by vám mohly poskytnout určitou inspiraci.

OČI DOKOŘÁNÍ

Hledejte a hlaste nenávistná graffiti

Kdekoli je uvidíte, vyfotografujte graffiti třeba mobilem a předejte to místnímu úřadům a policii. Ujistěte se, že na fotkách je graffiti i s okolím, a připište datum a místo, kde jste je viděli. Může se stát, že úřad nechce přiznat existenci nenávistných graffiti, takže každé ohlášení upozorní na problém a zaurguje úřad, aby konal. Ač je jen malá šance, že pachatele chytí, majitel nemovitosti nebo vozidla by měl podat na policii trestní oznámení na neznámého pachatele. Graffiti jsou často posuzována jako poškozování majetku nebo obsahují pravicově extremistické symboly jako hakenkrajce nebo runy, které jsou trestně stíhatelné podle § 260 nebo § 261 trestního zákona (podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů).

Takový „antisprejerový program“ má například Úřad městské části (MČ) Praha 6, který na svém webu www.praha6.cz píše: „Událost ohlásím na stálou službu Městské policie Praha 6 (tel. 224 312 359) a bezplatnou infolinku MČ Praha 6 (800 100 596) nebo na bezplatnou infolinku firmy (800 100 168, příp. 274 811 433), která zajistí odstranění graffiti z objektů přihlášených v projektu “STOP GRAFFITI” na celém území MČ Praha 6. I další příklad z Ruska ukazuje, že ohlašování nenávistných graffiti přineslo ve městě pozitivní změnu:

Zde jsou některé běžné motivy, jež se používají v pravicově extremistických graffiti v Evropě. Podle práva v různých státech jsou některé z nich zakázány a stíhatelné podle trestního zákona.

SYMBOLY SE VZTAHEM K NACIZMU

Svastika (Hákový Kříž): Oficiální symbol německého nacizmu a strany NSDAP

Železný Kříž: Zavedený jako vojenské vyznamenání Pruskem za napoleonských válek počátkem 19. století, stal se nejznámějším vyznamenáním nacistického Německa. Jako symbol militarizmu a maskulinity se často používá na krajně pravicové heavy- metalové a rockerské scéně

Černé Slunce: Podobá se dvanáctiramenné svastice nebo slunečnímu kolu sestávajícímu z 12 Sig-run. Černé slunce uměle vytvořili nacisté jako skrytý symbol pro „nordickou“ kulturu. Ve formě obrovské mozaiky byl tento znak vsazen do podlahy esesáckého hradu Wewelsburgu

Triskele: Keltský symbol, který je často zneužíván pravicovými extremisty kvůli jeho podobnosti se svastikou. Je používán jako oficiální znak neonacistické sítě Blood and Honour (B&H, Krev a čest) a jihoafrické rasistické organizace pro bělošskou nadřazenost Afrikaaner Weerstandsbeweging

SYMBOLY SE VZTAHEM KE „GERMÁNSKÉMU POHANSTVÍ“

Keltský Kříž: Používají jej neonacistické organizace, aby symbolizoval údajnou nadřazenost „bílé rasy“. Symbol hnutí White Power (Bílá síla). Ve třicátých letech byl také znakem fašistické Parti populaire français (Francouzské lidové strany)

Runa Man / Runa Yr: Runa života a runa smrti, často používané pravicovými extremisty s odkazem na jejich ideologii národa (das Volk)

Runa Sig: Vyskytují se obvykle v párech jako označení SS

Runa Odal: Znak Hitlerjugend (Hitlerovy mládeže). Po druhé světové válce ji používaly krajně pravicové mládežnické organizace, např. Viking Youth

Runa Gibor, „Vlčí Hák“ či dvojhák: V nacistickém Německu používaly tento symbol SS a Hitlerjugend a později byl upraven neonacistickými organizacemi. Také se legálně používá na německých erbech

ČÍSELNÉ ŠIFRY

18: Znamená první a osmé písmeno abecedy: AH - Adolf Hitler. Tuto šifru často používají kapely a organizace, např. Combat 18, Sturm 18

28: Znamená druhé a osmé písmeno abecedy: BH – Blood and Honour

88: Znamená osmé písmeno abecedy: HH - Heil Hitler. Toto číslo se často vyskytuje na oblečení a samolepkách krajně pravicových značek

14: Značí citát amerického neonacisty Davida Lanea sestávající ze 14 slov: „We must secure the existence of our people and a future for White children.“ (Musíme zajistit existenci našich lidí a budoucnost pro bílé děti.) (Lane byl odsouzen jako vrah a člen teroristické organizace na doživotí a zemřel v roce 2007)

168:1: Vztahuje se k pumovému útoku v Oklahoma City v roce 1995, který si vyžádal 168 životů (hlavně dětí). Pravicový extremist Timothy McVeigh byl odsouzen k trestu smrti a popraven v roce 2001. Šifra cynicky udává výsledek tohoto antisemitského teroristického zločinu

Fotoalbum pro starostu

Iniciativa mládeže za toleranci ETHnICS z Krasnodaru, Ruská federace

V roce 2007 odstartovala ETHnICS akce, která pomohla nejen zabít drtivou většinu symbolů nenávisti v Krasnodaru v krátkém čase, ale také upozornila na nutnost dělat něco proti neofašismu mezi obyvateli města. Během týdne akcí „Evropa bez rasismu“ pročešali aktivisté město a vyfotografovali všechny symboly nenávisti. Fotky, vybavené přesnou adresou a výkladem nenávistného sdělení, poslali v balíčku starostovi města s výzvou k odstranění symbolů nenávisti do 9. května, Dne vítězství nad fašizmem. Nejvlivnější média v regionu dostala fotky také. Efekt byl velmi pozitivní: všechny tyto symboly nenávisti nechal městský úřad zamalovat během měsíce a zahájil několik přestupkových řízení za účelem potrestání pachatelů. Média o této akci široce informovala, což vedlo k informační kampani za toleranci v Krasnodarském kraji, multietnickém regionu severního Kavkazu. Akce byla již zopakována ve Voroněži a Soči místními aktivisty a snadno ji lze realizovat i v jiných městech.

Další informace: www.russiantolerance.org

ZAMALOVAT! Odstraňte nenávistná graffiti sami

Odpověď na otázku, co dělat s nenávistnými graffiti, je velmi prostá: Pryč s nimi! Jakmile jste na ty čmáranice narazili a ohlásili jste je, investujte svoje úsilí do co nejrychlejšího odstranění graffiti. Čím déle zůstane graffiti viditelné na veřejnosti, tím déle bude ponižovat cíle agrese. Kontaktujte vlastníka nemovitosti ohledně zamalování. Zvláště na velkých komplexech budov zůstávají graffiti často dlouho neodstraněná, protože nájemcům chybí odpovědnost nebo nevědí, co dělat. Pro zabílení potřebujete jen pár věcí: štětec, ředidlo a kbelík barvy. Je to snadné a účinné a podpoří to ty, jež mělo graffiti diskriminovat a ohrožovat – zvláště když jsou hesla a symboly nastříkané na jejich domech či obchodech. I když je těžší odstranit rasistické samolepky či plakáty, je přece důležité se je aspoň pokusit strhnout či seškrábat. Je to vyjádřením toho, že se takové výkřiky netolerují! Vezměte si fotoaparát nebo mobil pro dokumentování vyčišťovací operace a pozvěte média, abyste získali pozornost veřejnosti. Někdy se argumentuje tím, že k tomu, abyste graffiti sami odstranili, potřebujete výslovný souhlas vlastníka. Následující příklad německé aktivistky Irmely Mensah-Schramm ukazuje, že občanská odvaha nemusí vždycky čekat na povolení.

Nenávist zabíjí

Putovní výstava nenávistných graffiti, autorka Irmela Mensah-Schramm, Německo

Mensah-Schramm, pedagožka a lidskoprávní aktivistka, fotografovala a mazala neonacistická a xenofobní graffiti přes 20 let, nejprve v Berlíně, později po celém Německu. Zamalovává pravicově extremistická graffiti, samolepky a hesla, kdekoli na ně narazí – na zdech, stožárech pouličního osvětlení či na sedadlech dopravních prostředků: „Myslím si, že takové čmáranice jsou psychickým násilím, které na našich ulicích nehodlám tolerovat, tak je ničím.“ Fotovýstava „Nenávist zabíjí“ s výběrem z 6000 nenávistných graffiti, která zdokumentovala v minulých letech, byla instalována na radnicích, v divadlech, památnících, školách a kostelech a získala enormní zájem veřejnosti. Naděje, že si návštěvníci výstavy uvědomí nenávistná graffiti a začnou je sami odstraňovat, je jí zdrojem motivace k této neplacené práci. Přes pár obvinění z „poškození majetku“ neztratila Mensah-Schramm odvahu. V roce 1996 obdržela Spolkovou medaili za zásluhy.

Další informace: www.graffitieuropa.org/berlin/mensahschramm.htm

SPOJTE SE! Uzavřete spojení s městskou radou

Nejllepší strategií pro trvalou likvidaci nenávistných graffiti je spolupráce s městským či krajským úřadem. Jejich odpovědností musí být zajistit odstraňování takových graffiti z veřejných budov hned poté, co se o nich dovědí. Rada také může tlačit na majitele soukromých a komerčních budov, aby graffiti nechali ze svých nemovitostí odstranit. Antirasistické NNO a iniciativy se mohou stát pro občany ohlašovacími místy nenávistných graffiti. Plodná spolupráce NNO a úřadů zahrnuje i školení veřejných zaměstnanců, např. hlídačů a správců nebo řidičů autobusů a tramvají, jak rozeznávat a hlásit nenávistná graffiti. Další příklad ukazuje, co se udělalo ve Velké Británii.

Crews k likvidaci graffiti

Vyhláška městské rady Newcastle a okresní rady Charnwood, Spojené království

Zde mají cenné zkušenosti, jak během pár dní odstranit či zakrýt nenávistná graffiti na veřejných budovách. V Newcastleu stojí v zápisu z městské rady: „Odstraníme všechna urážlivá, rasistická a sexistická graffiti během 2 pracovních dní z městské infrastruktury; kde to nelze, budou zakryta. Graffiti na soukromých budovách budou zakryta.“ Občan, který zmíněné graffiti uvidí, má vyplnit on-line hlášení nebo volat horkou linku úředníkovi přes graffiti, jenž učiní všechny nezbytné kroky k likvidaci graffiti.

V Charnwoodu fungují „crews okamžité likvidace“. Dle zápisu z okresní rady se „odstraní všechna rasistická, politická, sexistická, homofobní, pomlouvačná či urážlivá graffiti z veřejného majetku do 24 h od ohlášení.“ Vlastníka komerční nemovitosti úřad požádá, aby je odstranil. Neučiní-li tak opakovaně, rada je nechá odstranit a náklady vlastníkovi nemovitosti vyúčtuje.

Další informace: www.charnwood.gov.uk, www.newcastle.gov.uk

WIN-WIN! Spolupracujte se stavebními firmami

Jiným úspěšným přístupem je spolupracovat s malířskou či stavební firmou z vašeho města, která umí čmáranice odstranit ze zdí rychle a profesionálně. Aktivace občanské odvahy těch, kdo mají svastiky a urážlivá hesla za nepřijatelné, může být počátkem spolupráce antirasistické organizace a firmy. Nabídka pomoci vytvoří důležitý efekt po krůčcích. Tato strategie byla mnohokrát úspěšně aplikována. Tím, že odstraňuje rasistická graffiti za symbolický poplatek či zdarma, se firma nejen distancuje od netolerance a rasizmu, ale také šíří svůj pozitivní image a tím investuje do vlastního marketingu. Následující příklad ukazuje, jak taková win-win strategie funguje v Rakousku.

Graffiti ambulance

Spolupráce mezi NNO ZARA a firmou derbaumann, Rakousko

V roce 2006 zahájila vídeňská NNO ZARA, poradna pro oběti a svědky rasizmu, projekt „Graffiti ambulance“ – spolupráci se stavební formou „derbaumann“ z Vídně: odstraňování rasistických čmáranic co nejdřív. Nápad byl chytrý a prostý: jakmile vlastník či správce objeví takové graffiti na budově, kontaktuje ZARA a onu firmu, která graffiti zdarma smaže. Projekt má pozitivní účinek na obě strany – ZARA lépe čelí veřejným vyjádřením rasizmu a firmě to může přitáhnout budoucí placené zakázky. Tato iniciativa ukazuje, že občanská odvaha a smysl pro byznys se mohou doplňovat – jako první pomoc proti xenofobním graffiti.

Další informace: www.beschmierungsambulanz.at

BUĎTE KREATIVNÍ! Organizujte akce proti nenávistným graffiti

Nenávistné graffiti nemá nic společného s uměním, ale znamená útok na důstojnost a jako takové se musí brát. Zneužívání graffiti pro rasistické účely se dá čelit různě. Kreativní akce nemusí být těžká ani drahá. Nejdůležitější je upozornit na fakt, že tyto čmáranice nesmějí zůstat na veřejném prostranství a že k projevení občanské odvahy stačí jen trocha tvořivosti. Příklad je z Polska.

Pomalujme zdi!

Kampaň graffiti, organizátor: Nigdy więcej! (Už nikdy!), Polsko

V Krakově uspořádala antirasistická organizace Nigdy więcej! celoroční sérii akcí proti nenávistným graffiti pod heslem: Pomalujme zdi Krakova! Spolu se svými partnerskými organizacemi do ní zapojili co nejvíce aktivistů a občanů. Mladí lidé se scházeli, aby zabilili rasistické samolepky a čmáranice. Majitelé domů byli požádáni o souhlas i o zapojení se do likvidace. Studenti a učitelé sprejovali antirasistická graffiti uvnitř škol. Byli zváni novináři, aby informovali o kampani v místních novinách a časopisech. Tak se mnoho jednotlivců zapojilo do velké akce s mocným poselstvím: Osvobodme Krakov od nenávistných graffiti. Kampaň je příklad, jak kombinovat tvůrčí nápady různých organizací. Navenek, mnoho pestrých akcí přitáhne veřejnost a média upozorní na problém nenávistných graffiti. Dovnitř, spojí to místní iniciativy ke společným akcím.

Další informace: www.nigdywiecej.org

INFORMUJTE SE! Internetové zdroje

Galerie graffiti a pouličního umění

Dokumentační středisko graffiti a street artu v Evropě
www.graffitieuropa.org/graffitigalerie.htm
(německy)

Hra na schovávanou

Databáze symbolů a šifer
pravicově extremistických skupin
www.dasversteckspiel.de (německy),
www.adl.org/hate_symbols (anglicky)

DASH - Vytváření sítí proti diskriminaci

Online platforma pro výměnu zkušeností a zdrojů proti rasizmu a xenofobii
www.d-a-s-h.org (anglicky)

*Napsala Maria Grjasnow (maria.grjasnow@kulturbuero-sachsen.de), Kulturbüro Sachsen – mobilní poradna proti pravicovému extremismu, Drážďany
Přeložil Mirek Prokeš (prokes@united.duha.cz), Duha UNITED, Praha
Verze listopad 2008*

Duha - sdružení dětí a mládeže pro volný čas a přírodu

Senovážné nám. 24 • 116 47 Praha 1
telefon: 234 621 374 • 375 (i fax), 471
duha@duha.cz • www.duha.cz
www.trochujinak.cz/ • www.participace.cz/ • www.zamecek.net/

UNITED for Intercultural Action

Postbus 413 • NL-1000 AK Amsterdam • Netherlands
telefon: +31-20-6834778 • fax +31-20-6834582
info@unitedagainstracism.nl
www.unitedagainstracism.org

Tento tematický list byl vyhotoven v rámci projektu „Občanská společnost proti pravicovému extremismu – Vývoj nových strategií celoživotního učení pro NNO“, projekt je podpořen z programu Grundtvig Evropské komise a realizován sítí UNITED for Intercultural Action spolu s partnerskými organizacemi z 8 evropských států.

Informace obsažené zde nereflexují vždy stanoviska a názory našich sponzorů. Sponzoři nejsou odpovědní za jejich možné používání.

Tato publikace je součástí projektu „Občanská společnost proti pravicovému extrémismu“, částečně financovanému a umožněnému díky podpoře programu Grundtvig Evropské unie.

Socrates
Grundtvig

The European Union
Council of Europe
Conseil de l'Europe
against discrimination